

Vykypěl, Bohumil

[Novák, Pavel. *Lingvistika a jazyková realita: výběr z díla*]

Linguistica Brunensia. 2011, vol. 59, iss. 1-2, pp. 354-355

ISBN 978-80-210-5507-0

ISSN 1803-7410 (print); ISSN 2336-4440 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/115193>

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

s. 150–205). Další kapitola pojednává o kognitivistickém pojetí gramatických kategorií (*Notional approaches to syntactic categories and Cognitive Grammar*; s. 206–263). V osmé kapitole se analyzuje lokalistické pojetí pádové gramatiky (*A notional-feature basis for syntactic categories in a Localist Case Grammar*; s. 264–321). Devátá kapitola pojednává o gramatických kategoriích v některých typologicky – na jazykovou různost – směřovaných teoriích (*Syntactic categories and language typology*; s. 322–388). Pokus o shrnutí přináší poslední kapitola (*Syntactic categories and parts of speech: Two types of linguistic categorization*; s. 389–400).

V krátké zprávě nelze obsažnou knihu Gisy Rauh podrobněji analyzovat. Dovolíme-li si její krátké zhodnocení, můžeme je vyjádřit zdánlivě odtažitou formulací, že ukazuje na docela rozšířený jev jisté absence kontinuity v současné německé obecné lingvistice či přinejmenším u některých jejích představitelů: nechceme tvrdit, že by se autorka měla zabývat přednostně či dokonce výhradně řešenými pojednávanými otázkami u těch německých či evropských autorů, kteří k tématu mají velmi co říct – např. u Hansjakoba Seilera nebo Petra Sgalla, ale je přece jen docela divné, že se v knize německé autorky s obecně formulovaným tématem pojednává výlučně o amerických teoriích, a hlavně je to škoda pro věc samu, protože zmínění i jiní autoři nám přijdou přinejmenším stejně deskriptivně-explicitivně silní jako autoři, na něž přišla řeč. V tomto kontextu se pak ani nedivíme, že autorka v samém závěru s vážnou tváří tvrdí, že poselstvím její knihy je, že „any categorization must first clarify what its basis is and what purpose it is to serve“ (s. 400).

Bohumil Vykypěl
vykypel@iach.cz

Pavel Novák: Lingvistika a jazyková realita. Výbor z díla. Editovali Jan Křivan, Jiří Januška a Jan Chromý. Praha: Akropolis 2010. 340 s. ISBN 978–80–87310–04–5. 320 Kč.

Hned na začátku chci pográtulovat editorům i nakladatelství k vydání tohoto svazku. Je to velmi záslužný čin, protože texty Pavla Nováka (1932–2007), „trostovského“ typu lingvisty, jsou tematicky široké, koncizně trefné, byť ne exhaustivní, ale o to inspirativnější a byly bohužel publikovány velmi rozptýleně. (Pokud jde o ediční stránku, omyly, přehlédnutí či chyby hledat ani vypisovat nebudu – ty nejsou jen v knihách, které nebyly vydány.)

Obsah knihy je následující. Kromě stručné předmluvy editorů (s. 9), ediční poznámky a rejstříků jmenného a věcného (s. 321–338) má svazek tři velké oddíly. Na začátku a na konci jsou dva „metaoddíly“. Na začátku jsou čtyři texty z různých stran uchopující Novákovo dílo analyticky. Jednak je to *Komentář k výboru z díla* (s. 11–18) od jednoho z editorů, Jana Křivana, užitečně shrnující témata Novákových textů v editovaném svazku, jednak jsou to texty tří Novákových lingvistických kolegů: Zdeněk Starý hodnotí Novákovo jazykovědné dílo vůbec (*A propos Pavel Novák*; s. 19–23), Jan Kořenský – žel trochu neuchopitelně – pojednává o jednom aspektu Novákova díla (*Pavel Novák gramatik*; s. 24–27) a Petr Sgall – naopak zajímavě a trochu vzpomínkově – píše o své spolupráci s Pavlem Novákem i o svých inspiracích jeho myšlenkami (*Nadějný mladý lingvista*; s. 28–33). Na konci svazku pak je pěkný rozhovor s Pavlem Novákem z roku 1997 (s. 301–306), Novákova životopisná data včetně literatury o něm (s. 307–309; doplnit by se sem mohlo encyklopedické heslo Nagy 2008) a zejména cenná Novákova bibliografie (s. 311–320). Jádrem knihy je uprostřed: 51 textů (49 publikovaných a 2 z rukopisu) Pavla Nováka, časově i tematicky pokrývajících celé jeho dílo (s. 35–297). Laskavý čtenář jistě neočekává, že teď budu postupně převypravovat obsahy Novákových textů nebo detailně hodnotit jejich myšlenky, což by zjevně nemělo ani smyslu ani jistého výsledku. Místo toho chci zmínit dvě věci, totiž – obojí podle mého subjektivního názoru – co by ve výboru bývalo ještě mělo být a které Novákovy texty jsou zvláště hodny pozornosti.

Pokud jde o chybějící texty, myslím, že by bývaly měly být zařazeny dva napsané společně s Oldřichem Leškou, a to jednak Leška–Novák (1968), jeden z nejlepších rozborů Mathesiovy

lingvistiky, jednak Leška–Novák (1966), jeden příspěvek do ne příliš intenzivní „pražské“ diskuse o Hjelmslevově lingvistice. Kromě toho by býval možná stál za přetištění i text napsaný s Karlem Berkou (Berka–Novák 1961), docela významná kritika jednoho pokusu o glosematickou praxi.

Hodny pozornosti jsou pak myslím zejména následující texty. *K otázce obecného významu gramatických jednotek* (1959; s. 42–47) a *O obecné neadekvátnosti koncepcí obecného významu v gramatice* (1983; s. 183–190) představují – vedle Dokulila (1958) – významný příspěvek do „interní“, pražské kritiky příliš rigidního chápání pojmu obecného významu (*Gesamtbedeutung*); ukazují mimo jiné i na neinformovanost některých kritiků strukturalismu, tvrdících, že strukturalisté lpěli na striktní deskriptivní aplikaci obecného významu (srov. k tomu Vykypěl 2009, 72). Společně s Petrem Sgallem napsaný text *On the Prague functional approach* (1968; s. 90–95) zase představuje důležitý příspěvek k vyjasnění stále málo vyjasněného pojmu funkcionalismu. *Remarks on devices of functional sentence perspective* (1974; s. 121–123) je drobná, ale významná poznámka k zanedbávané otázce vyjadřování FSP; někteří američtí jazykovědci si dokonce – jak se zdá – myslí, že FSP spočívá v různých způsobech slovosledu... (srov. Vykypěl 2009, 67). *K nové vědecké mluvnici spisovné češtiny (Úvahy, otázky, náměty, výhrady)* (1976; s. 141–147) je doporučena četba pro příliš odvážné spisovatele mluvnice češtiny jako Cvrček a kol. (2010). Text *Některé přednosti tzv. unilaterálního pojetí (jazykového) znaku* (1978; s. 159–162) skrývá inspirativní (a obecně zdá se docela ojedinelou) unilateralistickou pobídku k promýšlení obhajoby svého postoje pro toho, kdo má bilaterální pojetí jazykového znaku přece jen za lepší. *Nad dilem profesora Vladimíra Skaličky* (1979; s. 166–171) patří mezi nejlepší analýzy bohužel stále nedoceneného Skaličkova díla: je komplexní, podnětná, inovativní a příznačně pro svého autora značně kontrastuje s adoračními texty jako Čermák (2004). *K poválečným osudům české lingvistiky* (1991; s. 223–233) je dobrý náčrt ke stále nepopsanému (a skoro až tabuovému) tématu peripetií české jazykovědy za komunismu.

Tento letmý výčet nemá znamenat, že ostatní zajímavé není, ani naopak že zajímavé je všechno nebo že u Nováka není řada věcí hodna kritiky, dobově omezená nebo vůbec pochybná. Je to jen částečné vyjádření recenzentova potěšení z četby referovaného svazku, který naléhavě doporučuji laskavému čtenáři k pozornosti. Závěrem chci ještě vyslovit dvě naděje: že se podaří vydat i výbor s cizojazyčnými (scil. anglickými...) překlady některých Novákových textů a že se podaří vydat podobně solidní výbory i z textů jiných českých jazykovědců (např. právě Karla Horálka, u kterého si to přál sám Novák, viz s. 301).

Literatura

- Berka, K. – Novák, P. 1961. Pokus o využití deduktivní metody k popisu ruské pádové soustavy. *Slovo a slovesnost* 22, 203–208.
- Cvrček, V. a kolektiv autorů 2010. *Mluvnice současné češtiny*. I. Praha.
- Čermák, F. 2004. Hledač podstaty jazyka Vladimír Skalička. In: V. Skalička: *Souborné dílo*. I. Ed. F. Čermák et al. Praha, 9–25.
- Dokulil, M. 1958. K otázce morfologických protikladů. *Slovo a slovesnost* 19, 81–103.
- Leška, O. – Novák, P. 1966. Nad dilem Louise Hjelmsleva. *Slovo a slovesnost* 27, 141–143.
- Leška, O. – Novák, P. 1968. O chápání „jazykového pojmenování“ a „jazykového souuvztažnění“ (K Mathesiově koncepci funkční lingvistiky). *Slovo a slovesnost* 29, 1–9.
- Nagy, M. 2008. Pavel Novák. In: *Kdo je kdo v dějinách české lingvistiky*. Ed. J. Černý a Jan Holeš. Praha, 463–465.
- Vykypěl, B. 2009. *Empirical Functionalism and the Prague School*. München.

Bohumil Vykypěl
(vykypel@iach.cz)